283: Oruç ve Niyet

Tarık Ebu Abdullah

8 Ağu, 2017

https://ilimvecihat.com

SORU

Çok muhterem hocam, esasında sizi şahsen tanımıyorum; ama sizi araştırma ile bu sanal alemde buldum. Bu nedenle sorumu cevaplayıp cevaplamamak tamamen takdirinizdedir. Her şeyden evvel ramazan-ı şerifinizi tebrik ederim, ibadatın temeli, özü niyettir bu hatırlatmadan sonra eğer müsaade ederseniz soruma geçiyorum. Ramazan ayında malum her ramazan orucu farz oruç olduğundan her gece ayrı niyet etmek; ancak sarahaten ve kati (dille veya kalpten) niyet etmek elzemdir. Lakin gece oruç tutma düşüncesi olan ancak sarahaten ve kati niyet etmeyip sabah kalkınca niyet eden biri şayet kabakuşluk vaktine kadar niyet ederse bu niyet geçerli midir ve bu niyetle o gün oruç tutulur mu? Gene bu meyanda akşam veya geceden sarahaten ve kati oruca niyet etmeyip adeta niyetini sabaha talik eden biri sabah kalkınca ben bugün oruç tutmayacağım ya da tutamam dese bu durumda o kişi orucunu mu yemiş yani terketmiş olur ve fısk işlemiş olup o günü kaza mı etmesi iktiza eder. Yoksa keffaret mi gerekir? Sorum biraz komplike hiçbir yerde (islami internet sitesi veya fıkıh kitabında veya bir ilahiyatçı veya molladan)tam cevabını yıllardır bulamadım, kendim araştırmacı biriyim. Acaba bu konuda Ehl-i Sünnet akidesine uygun olarak kanaatiniz veya fetvanız nedir? Allah'a emanet olunuz ve en derin hürmetlerimle.

CEVAP

Hamd Allah’a mahsustur.

Muhterem kardeşim bende Ramazan-i Şerif’inizi tebrik ederim ve benim, sizin ve bütün Müslümanlar için hayra vesile olmasını Allah *(celle ve âlâ)*’dan niyaz ederim.

Sonra sorunuza gelince, niyet her amel için rükündür. İmam el-Buhari *(rahimehullah)*’ın Ömer *(radıyallahu anhu)*’dan tahriç ettiği hadiste Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: **“Ameller niyetlere göredir. Ve her kişiye ancak niyet ettiği vardır.”**

Ramazan orucu için niyette üç şartın varlığı lazım gelir:

Kati surette oruca niyet etmek
Ramazan orucuna niyet etmek
Geceden (yani güneş batımı ile ikinci fecrin doğuşu arası) oruca niyet etmek

Lakin niyetin dil ile telaffuz edilmesi meşru değildir. Şafii âlimlerinden biri olan Ebu Zekeriyye ibni Nehhas *(rahimehullah)* “Tenbihu’l-Ğafilin an Amali’l-Cahilin” adlı kitabında şöyle der: “Niyetin telaffuz edilmesi vacip değildir. Bilakis dört imamda ve diğer imamlarda sünnet dahi değildir. Bilakis âlimlerden birçoğu bunun bidat olduğunu söylemişlerdir, çünkü bu hususta ne Rasûlallah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)*’den ve ne sahabeden ve ne de tabiinden bir şey varit değildir... Niyetin telaffuz edilmesi bidattır, mekruhtur,

seleften tabi olunan hiç kimseden nakledilmemiştir.”

Ve İmam ibni Teymiyye *(rahimehullah)*’a “Namaz ve diğer ibadetlere başlarken “niyet ettim oruç tutmaya, niyet ettim namaz kılmaya” diyerek dil ile niyet etmek lazım gelir mi? Bu vacip midir değil midir?” sorusu sorulduğunda şöyle cevap verir: “Hamd Allah’a mahsustur. Abdest, gusül, teyemmüm, namaz, oruç, hac, zekât, kefaret ve diğer ibadetlerde niyetin dil ile söylenilmesi imamların ittifaklarıyla lazım gelmez. Bilakis, ittifaklarıyla niyetin mahalli kalptir, dil değil. Şayet hata ile diliyle kalben niyet etmediğini söylese itibar edilecek olan kalben niyet ettiğidir, telaffuz ettiği değil. Kimse bunun hilafına bir şey dememiştir. Sadece eş-Şafii *(rahimehullah)*’ın müteahhir ashabından bazıları ona nispet ettikleri yanlış bir görüş ortaya atmışlardır. Bu hatanın sebebi de eş-Şafii’nin şu sözüdür: “Namazın başında muhakkak bir konuşma lazım gelir.” Eş-Şafii’nin bu sözünde kast ettiği namazın başındaki vacip olan tekbirdir. Ama bu söze yanlış mana veren eş-Şafii’nin dil ile niyet etmeyi kast ettiğini zannetmiştir ve böylece eş-Şafii’nin bütün ashabı da bu yanlışı yapmışlardır. Lakin şunu ulema tartışmıştır: Gizliden niyeti telaffuz etmek müstehap mıdır değil midir? Bu hususta fakihlerin iki görüşü vardır. Ebu Hanife, eş-Şafii ve Ahmed’in ashabından bir taife şöyle dedi: “Niyeti pekiştirdiği için telaffuz edilmesi müstehaptır.” Ve Malik ve Ahmed’in ashabından bir taife ve başkaları da şöyle dediler: “Telaffuz edilmesi müstehap değildir. Çünkü bu bidattır. Bu ne Rasûlallah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*’den nakledilmiştir ve ne de sahabeden. Rasûlallah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinden hiç kimseye niyeti telaffuz etmeyi emretmemiştir ve hiçbir müslümana öğretmemiştir de. Eğer bu meşru ve bilinen bir şey olsaydı ümmet gece ve gündüz niyetleriyle imtihan edilirken Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashabı bunu ihmal etmezlerdi.” Bu görüş iki görüşten sahih olandır. Bilakis niyetin dil ile telaffuz edilmesi akılda ve dinde noksanlıktır. Dinde noksanlıktır çünkü bidattır. Ve akılda noksanlıktır çünkü “şu vakitte üzerime farz olan dört rekât farz namazını cemaat ile Allah için eda etmeye niyet ettim” diyen kişi yemeği yemek isterken “karnımın doyması için elimi şu kaba koymaya ve ondan bir lokma almaya ve onu ağzıma koymaya ve çiğnemeye ve yutmaya niyet ettim” diyen kişinin durumunda olur ki bu ahmaklık ve cahilliktir. Çünkü niyet bilginin neticesidir. Kul ne yaptığını bildiğinde muhakkak o yaptığını niyet etmiş olması gerekir. Akılda bilginin var olmasına rağmen bir şeyin niyetsiz yapılması tasavvur edilemediği gibi niyetin de bilgisiz oluşması mümkün değildir.”

Bundan sonra, farz oruçların hepsinde ikinci fecirden önce kati ve sarih niyet şarttır. Farz oruçları Ramazan orucu, kaza orucu ve nezredilmiş olan oruçtur. Bu oruçlarda geceden ve ikinci fecirden önce oruca niyet etmek şarttır. İmam et-Tirmizi *(rahimehullah)*’ın Hafsa *(radıyallahu anha)* tahriç ettiği hadiste

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَمْ يُجْمِعِ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلاَ صِيَامَ لَهُ

“Fecirden evvel oruca niyet etmeyenin orucu yoktur.”

Hadisi farklı lafızla lakin aynı manayla İmam Ebu Davud, İmam en-Nesei, İmam Ahmed, İmam ibni Huzeyme, İmam ed-Derakutni, İmam ed-Darimi ve el-Beyhaki rahimehumullahu ecmain’de rivayet etmişlerdir.

İmam et-Tirmizi *(rahimehullah)* şöyle der: “İlim ehlinin yanında bu hadisin manası şöyledir: Kim Ramazan orucuna veya Ramazan kaza orucuna veya nezredilmiş olan oruca geceden fecir doğmadan evvel niyet etmezse onun orucu geçerli değildir. Ama nafile oruçta eş-Şafii, Ahmed ve İshak’ın görüşüne göre sabahladıktan sonra niyet etmek mubahtır.”

Binaen aleyh “Lakin gece oruç tutma düşüncesi olan ancak sarahaten ve kati niyet etmeyip sabah kalkınca niyet eden biri şayet kabakuşluk vaktine kadar niyet ederse bu niyet geçerli midir ve bu niyetle o gün oruç tutulur mu?” derken kast ettiğiniz Ramazan orucu veya başka farz bir oruç ise o zaman iki sebepten ötürü o gün oruç tutması sahih değildir. Birinci sebep sarahaten ve kati niyet etmemiş olması ve ikinci sebep sabahladıktan sonra niyet etmiş olması.

Ama farz oruç değil de nafile oruç kast ettiyseniz o zaman bu mevzuda ulemanın meşhur ihtilafı vardır. Cumhur ulemaya göre nafile oruca sabahladıktan sonra niyet etmek sahihtir. Cumhurun bu mevzuda delil getirdiği İmam Muslim *(rahimehullah)*’ın Aişe *(radıyallahu anha)* tahriç ettiği hadistir. O *(radıyallahu anha)* şöyle diyor: “Bir gün Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanıma girdi ve **“(Yiyecek) bir şey var mı?”** diye sordu. Biz de “hayır” deyince فَإِنِّى إِذًا صَائِمٌ **“O zaman ben orucum”** buyurdu.

ف harfi ve إذاً sebebiyet ifade eder. Bunun için Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)*’in oruca o an niyetlenmesi yiyecek bir şeyin olmamasındandır demişlerdir. Şayet yiyecek bir şey olsaydı oruç tutmayacaktı. Bu da onun geceden oruca niyet etmediğini bilakis o an niyet ettiğine delalet eder demişlerdir.

Lakin İmam Malik, İmam el-Leys *(rahimehumallah)* ve başkaları nafile oruç için de geceden ve ikinci fecir doğmadan evvel niyet etmeyi şart koşmuşlardır. Çünkü Hafsa *(radıyallahu anha)* hadisinde فَلاَ صِيَامَ لَهُ **“onun**

orucu yoktur” صِـــــيامَ nefiy siyakında nekire gelmiştir. Bu da umum ifade eder. Yani nefyedilen hem farz olan ve hem nafile olan oruçtur. Buna ilaveten Aişe *(radıyallahu anha)* hadisi Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)*'in geceden oruca niyet etmiş olmasını men etmiyor. Bilakis Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* geceden oruca niyetlenmiş olabilir. Sabahladıktan sonra şayet yiyecek bir şey olsaydı orucunu bozardı. Nitekim nafile orucu bozmak caizdir.

İki görüşten racih olan ikincilerin görüşüdür. Allah-u Âlem.

“Gene bu meyanda akşam veya geceden sarahaten ve kati oruca niyet etmeyip adeta niyetini sabaha talik eden biri sabah kalkınca ben bugün oruç tutmayacağım ya da tutamam dese bu durumda o kişi orucunu mu yemiş yani terketmiş olur ve fısk işlemiş olup o günü kaza mı etmesi iktiza eder? Yoksa keffaret mi gerekir” sorusuna gelince, kast ettiğiniz farz oruç ise o zaman geceden sarih ve kati bir surette niyet etmediği için ve bilfiil tutmadığı için o günü kaza etmesi vacip olur. Şeri bir mazereti olmadan kasten o gün orucu terk etmişse cumhura göre büyük günah işlemiş olur ve seleften bazı imamlara göre hatta küfür işlemiş olur. Her halde bu masiyetinden ötürü istiğfar edip tövbe etmesi vacip olur. Ama kefaret vacip değildir. Çünkü kefaretlik bir durum yoktur.

Ama kast ettiğiniz nafile oruç ise o zaman iki görüşe göre de üzerine bir şey gerekli olmaz. Zira cumhura göre sabah kalktıktan sonra niyet etmiş olsaydı o gün oruç tutabilirdi ama tutmadı. İkincilere göre de zaten tutması sahih olmazdı zira geceden niyet etmemiştir. Allah-u Âlem.